

provisió cartesiana, sinó del dubte existencial portat al camp del civil; de la mateixa manera, al capítol IV hom ho analitza en la perspectiva de l'art i del geni creador. Hom proposa, doncs, una estètica de l'humà que cerca la seva coherència assumint la consciència tràgica i la insuficiència del que és l'home: negació de la negació o fonament en falta que paradoxalment s'obre a espais que no són de raó pura sinó d'intuïció i amor. Podríem preguntar-nos tanmateix si aquesta reivindicació de «la diferència com a principi motor transformador» (p. 112) no té un perill de caure en l'individualisme cofoi d'ell mateix i negador de la dimensió social. O si, en negar el col·lectiu, no es perdria el criteri d'afirmació de l'individual. L'articulació del «sentit íntim» amb el «sentit col·lectiu» és potser un programa de treball per a la reconstrucció del subjecte en aquests temps de temor civil i d'amenaques bèl·liques.

Ramon Alcoberro

Antoni MARÍ, *L'Home de Geni*, Edicions 62, Col·l. Llibres a l'abast, núm. 193, Barcelona 1984, 268 pàgs.

El text resumeix la tesi doctoral de l'autor, professor de Teoria de l'Art a la U. A. B., membre del Col·legi de Filosofia i de l'Institut d'Art. En una entrevista («El País», 3-3-85) l'autor expressà així la seva intenció: «... cal rellegir a l'inrevés determinades concepcions que han estat imposades en els darrers anys. Jo vaig topar-me amb conceptes que, sense saber per què, fan que la imaginació se't mogui per veure què hi ha al darrera. Conceptes com la malenconia o la inspiració que ningú no fa servir ara...» En aquest sentit, el concepte de «Geni» en tant que autor inspirat o poder altíssim d'invenció era un rept conceptual que l'autor s'esforça a desentranyar d'una manera força brillant.

El geni és arquetip alçat contra les

convencions de la societat tradicional: els seus ideals són els de la societat creadora i la llibertat. Figura del desmesurat i de la revolta, apareix com l'antítesi de la societat de masses que ens programa uniformats de cos i ment. La investigació de l'autor el mena a cercar els orígens del geni en la cultura grecollatina, en Diderot, Kant, Schiller i Schelling. Malauradament la línia d'investigació que compromet el llibre, privilegiant l'emotivitat sobre la racionalitat i l'home superior sobre les condicions materials en què s'origina, priva d'importants reflexions que donarien més gruix al treball expositiu. Així, per exemple, Diderot és presentat com a «pre-romàntic» tot deixant a un costat els textos d'estètica teatral, i especialment la *Paradoxa del comediant*. Tampoc no hi són esmentats els judicis negatius sobre el geni que fa el protagonista de *El Nebot de Rameau*, ni hi és analitzada la crítica de Voltaire al concepte d'«entusiasme», que implica una polèmica ètico-estètica prou important. En les anàlisis sobre el «geni» en Kant, trobem a faltar una reflexió sobre el concepte de «sublim», i en les de Schiller manca analitzar el paper del geni com a creador de llenguatge... Són aquestes deficiències, que no sabem si atribuir a l'autor o a exigències de l'editorial que obligà a suprimir un bon nombre de fulls, les que frustren un projecte d'anàlisi genealògica prou important, que malauradament resta a mig fer.

Ramon Alcoberro

Norbert BILBENY, *Filosofia contemporània a Catalunya*, Edhasa, Barcelona 1985, 398 pp. 12 x 19 cm.

Malgrat el títol, ens trobem davant una història del pensament català durant els segles XIX i XX vertebrada, segons l'autor, entorn de tres eixos, l'Església, la Universitat i els mitjans de difusió per escrit (p. 17). Una vintena de capítols

omplen aquests tres espais. Per ordre d'aparició són els següents.

Part primera. La filosofia en la pugna de les ideologies.

I) de l'apologètica catòlica a l'espiritualisme cristià. II) Jaume Balmes, entre el vell i el nou. III) Del positivisme a la filosofia de la ciència. IV) Ramon Turró, una teoria genètica del coneixement. V) El pensament social: federalisme, anarquisme, nacionalisme i socialisme. VI) Manuel Sacristán, filosofia del marxisme.

Part segona. Consolidació dels estudis filosòfics universitaris.

VII) El pensament acadèmic en l'època de la restauració universitària. VIII) Ramon Martí d'Eixalà, l'anàlisi de la consciència. IX) Xavier Llorens i Barba, filosofia del sentit comú. X) Manuel Milà i Fontanals, en l'inici de l'estètica. XI) Els filòsofs de la Universitat Autònoma. XII) Joaquim Xirau, amor i pedagogia. XIII) Francesc Mirambent, moral de la bellesa. XIV) Josep Ferrater i Mora, cruïlla de llengüatges.

Part tercera. Filosofies de la modernitat cultural.

XV) De la Renaixença al Noucentisme. XVI) Eugeni d'Ors, el volum del pensament. XVII) Joan Crexells, la filosofia del noucent. XVIII) L'assaig filosòfic durant el franquisme i en el llindar de fi de segle. XIX) Eugenio Trias, ésser i passió. XX) Xavier Rubert de Ventós, l'angoixa de la modernitat.

Hem volgut transcriure aquest llarg *Índex* per a poder donar una imatge global de l'obra. L'autor assenyala de bell antuvi que el seu llibre «té uns motius de ser ben personals; la curiositat d'aprendre i la necessitat d'organitzar el coneixement a mesura que s'aprèn» (p. 13). Tot i lloant aquesta intenció, cal tenir present que tota publicació va dirigida a un públic de lectors. En defensa de llurs interessos ens toca de fer ara algunes precisions.

L'obra no és pas d'investigació. Sense notes, utilitzant gairebé sempre el que ja ha estat dit i amb una bibliografia escassa i poc selecta, ni tan sols ens atreviríem a recomanar-la com a obra de divulgació seriosa. En tot cas pertany al

terreny de l'assaig personal. Però anem ja al detall.

La primera part, la que fa referència a les ideologies, és la menys afortunada. El pensament catòlic i l'espiritualisme cristià hi són representats per una munió d'autors i obres que van des de Roca i Cornet fins al pare Roig i Gironella, passant per Rubió i Ors, Comellas i Cluet; el lul·lisme —que per cert s'acaba amb mossèn Avinyó (1935) negligint tot el que ha estat fet després—, Torras i Bages, Jaume Collell, el canonge Cardó, Joaquim Carreras Artau i Jaume Bofill, entre altres. Creiem nosaltres que el pensament religiós, no únicament el catòlic, de l'època compta amb uns corrents d'ateisme, deisme i, fins i tot, d'inflexions evangèliques. Tot aquest ampli context ideològic, si és que ha d'ésser tractat en un llibre com el que estem comentant, necessitaria uns plantejaments molt més complexos i un coneixement de les conjuntures històriques, les quals coses hi són completament absents. Quelcom de semblant s'esdevé quan l'autor tracta del positivisme i de la filosofia de la ciència. Acumulació de noms i obres en tocar el tema conegut dels metges filòsofs. Tanmateix, gairebé ni parla de l'impacte que tingué el positivisme a Barcelona entorn del 1870. Pel que fa a aquest punt, és una llàstima que l'autor situï el discurs de Letamendi, *Sobre la naturaleza i el origen del hombre* a l'Ateneo de Madrid (p. 67) quan de fet fou pronunciat al de Barcelona. És una peça important respecte a la introducció de l'evolucionisme a casa nostra. A més a més, les poques línies dedicades a la tasca de Pere Estats i Cortada són insuficients, atès el relleu d'aquest personatge, el qual extrapolà les idees evolucionistes als terrenys de la història, del dret i fins i tot del proteccionisme. Aquestes dades, per cert, apareixen molt clares en l'obra de Glick citada al final del capítol (p. 80). Quan l'autor enceta el tema de la filosofia de la ciència, ens promet de comentar l'intent d'Eugeni d'Ors (p. 78), però de fet això no s'escou, si no és que hom consideri suficient la llista d'opuscles científics de l'Ors en el capí-

tol que li és dedicat des d'un punt de vista eminentment literari (p. 311). Les pàgines reservades a Balmes (pp. 47-60) mostren un considerable manca d'informació i d'actualització. En parlar dels idealistes alemanys, l'autor fa referència sempre a Kant i a Fichte, quan en realitat la gran obsessió de Balmes fou el pantheisme de Schelling. D'altra banda, en tractar de l'instint intel·lectual, l'autor ens repeteix allò que ja deien els manuals més elementals dels nostres temps universitaris. L'epistemologia balmesiana ha estat minuciosament reinterpretada ja fa almenys tres dècenns. Quan a les corresponents indicacions bibliogràfiques, l'obra del pare Casanovas, *Balmes. La seva vida. El seu temps. Les seves obres* consta de tres volums, la qual cosa no se'n indica, i l'única referència d'informació doctrinal és l'obra de Zaragozaüeta *Balmes filòsof* (Madrid 1945). Potser on rau un millor encert i oportunitat de l'autor és en el capítol dedicat al pensament de Manuel Sacristán, ja que toca un punt d'actualitat amb una historiografia gairebé inexistent.

Pel que fa a la segona part del llibre, on cada filòsof gaudeix del corresponent capítol, s'imposa una distinció entre els que tracten de Martí d'Eixalà i Llorens i Barba, d'una banda, i la resta, de l'altra. Respecte als dos filòsofs esmentats, les dades i la qüestió de detall són força correctes. Allò que ja no és tant satisfactori és l'exposició de llur pensament filosòfic. Això apareix sobretot en el resum de *Las lecciones* de Llorens. Dubto que el lector aconsegueixi d'aclarir-s'hi (pp. 185 ss). Constatem també que l'autor es mou en molt pocs llocs del text de Llorens. Llàstima, perquè si hagués realitzat una lectura completa s'hauria adonat que, a partir d'un determinat indret, Llorens copià Hamilton al peu de la lletra. I aquest extrem és important en el moment de valorar l'originalitat d'un autor. Amb més mesura i coneixement de causa, analitza l'obra de Milà «tot i no ésser filòsof ni tampoc pretendre-ho», puntualitza l'autor (p. 203), creiem que molt encertadament.

Els estudis finals del llibre ens sem-

blen més reeixits. A més a més, toquen temes com el pensament de Joan Crexells, estudiat per l'autor en forma monogràfica ja fa uns anys, i el d'Eugeni d'Ors, del qual també coneix el vessant noucentista. El capítol divuitè ofereix una panoràmica de la més pura actualitat filosòfica. Antoni Tàpies, Ramon Xirau, José M. Valverde, Arnau Puig, Pérez Ballestar, Salvador Pàniker, Octavi Fullat, Victòria Camps, Josep M. Terrabras, Eduard Subirats, Jordi Llovet, Josep Ramoneda i el mateix autor Norbert Bilbeny, tots hi entren amb llurs bibliografies. Per més que en aquest indret i en altres hi abundin noms, i potser n'hi sobrin, quelcom, però, manca a l'obra. Voldríem haver-hi trobat un capítol o almenys un apartat a la historiografia sobre filosofia i ciència catalanes. Hauria permès de descriure tota la tasca filosòfica realitzada per l'Escola Lul·listica de Mallorca —una de les poques manifestacions col·lectives de vida filosòfica al país després de la guerra—, així com situar degudament i reconèixer la importància de la tasca dels germans Carreras i Artau, Miquel Batllori, Eusebi Colomer, Millàs i Vallicrosa, Joan Vernet i, darrerament, de Josep Perarnau, tots els quals són d'una solvència intel·lectual reconeguda arreu del món.

Jaume Roura i Roca

Jordi MARAGALL, *El que passa i els qui han passat*, pròleg d'Eugenio Trias, Edicions 62, Llibres a l'abast, núm. 201, 1.ª Ed., Barcelona 1985, 281 pàgs.

El volum reuneix articles, pròlegs i estudis ja publicats per l'autor entre els anys 1968 i 1983. La majoria es refereixen a «personatges dels nostres temps», és a dir, a figures que han estat importants per a la vida universitària, artística i cultural, en general, de Catalunya, en aquest segle XX.

Després d'unes extenses i justes consideracions sobre experiències viscudes en excursions fetes per llocs diversos de